

اضطراب دانشجویان پرستاری به هنگام رویارویی با بیماران مبتلا به اختلالات روانی

مقدمه: پرستاران و دانشجویان پرستاری به عنوان اعضای تیم مراقبت کننده از بیماران روانی، انگیزه کافی برای مراقبت از این بیماران را ندارند و یا به علت باورهای های کلیشه ای منفی و اضطراب، از برخی جنبه های مراقبتی این بیماران غفلت می کنند لذا ما در این مطالعه به بررسی میزان اضطراب دانشجویان پرستاری در برخورد با بیماران روانی و عوامل موثر بر آن پرداخته ایم.

مواد و روش ها: در این مطالعه توصیفی - مقطعی، تعداد 64 نفر از دانشجویان پرستاری دانشکده پرستاری دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال 1388 به صورت نمونه گیری آسان وارد مطالعه شدند. پرسشنامه اطلاعات جمعیت شناختی و مقیاس اضطراب بین فردی در برخورد با بیماران روانی برای جمع آوری داده ها استفاده شد. داده ها توسط شاخص های آمار توصیفی، ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون من ویتنی و کروسکال والیس در محیط نرم افزاری SPSS 16 تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها: میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان $20/43 \pm 1/5$ بود و 56/8 درصد از دانشجویان دختر بودند. سطح اضطراب دانشجویان در 17/9 درصد از دانشجویان، شدید و در 48/1 درصد، متوسط بود ($P < 0/05$). اضطراب دختران بیش از پسران بود و این اختلاف معنادار از آماری معنادار بود. دانشجویان دارای تجربه بالینی در بخش های روانپزشکی اضطراب کمتری داشتند ($P < 0/05$). شایان ذکر است پایین بودن تعداد نمونه های این مطالعه، تعمیم یافته ها را به جمعیت مورد پژوهش دشوار می سازد ولی یافته های آن می تواند راهگشای مطالعات وسیع تر و حل مشکلات این حوزه باشد.

بحث و نتیجه گیری: اضطراب دانشجویان در برخورد با بیماران روانی قابل توجه است و باید با اقدامات برنامه ریزی شده، مانند ملاقات های زود هنگام دانشجویان با بیماران روانی و دریافت آموزش های اختصاصی میزان اضطراب آنها را کاهش داد.

کلید واژه ها: اضطراب، دانشجوی، پرستاری، اختلالات روانی

توانایی برقراری ارتباط موثر از ضروری ترین ویژگیهای کارکنان بهداشتی و درمانی می باشد و اثرات قابل توجه ای بر وضعیت بیمار مانند بهبود بیمار، افزایش رضایت مندی و مشارکت بیمار در درمان دارد (1) و از سوی دیگر وجود موانعی که سبب اختلال در برقراری ارتباط شود به ابعاد مختلف مراقبتی و درمانی بیمار اثر گذار خواهد بود (2). نگرش مثبت نسبت به افراد دریافت کننده خدمات بهداشت روانی برای داشتن عملکرد اثربخش ضروری است و درک ماهیت و علل این نگرش ها در آموزش بالینی و تئوری دانشجویان پرستاری جهت آماده سازی آنها برای ارائه خدمات سلامت روانی به مددجویان از اهمیت خاصی برخوردار است (3). باورها و نگرش های منفی نسبت به بیماران مبتلا به اختلالات روانی و خانواده های ایشان موجب تبعیض و غفلت از بسیاری نیازهای این بیماران می شود و مانعی در برابر برقراری ارتباط درمانی و ارائه مراقبت های مناسب به شمار می رود (4،5). البته ارتباط با بیمار روانی به علت وجود اختلال در فرایندهای شناختی، هیجانی و رفتاری فرد بیمار، به مهارت های خاصی نیز نیاز دارد (6). در بین کارکنان اکثر بخش های عمومی غیر روانپزشکی و حتی بخش های اعصاب و روان، نگرش های ترس انگیز، سرزنی و خصمانه نسبت به بیماران روانی وجود دارد که بر مراقبت از بیماران اثرات قابل توجه ای دارد و در اکثر موارد این نگرش ها به علت باورهای کلیشه ای نادرست در مورد بیماران روانی می باشد و سبب ایجاد ترس و اضطراب در پرستار می شود و حتی انگیزه وی برای کسب دانش و مهارت لازم برای مراقبت از این بیماران را کاهش می دهد (7) و البته گاهی اوقات کمبود منابع مناسب برای تامین امنیت در این بخش ها علت نگرش های ترس برانگیز در پرستاران و سایر کارکنان می باشد (7). در مدل ارزیابی خطر که توسط کوریگان و همکارانش در رابطه با انگ زنی به بیماری روانی ارائه شده است اگر رفتار فردی خطرناک تلقی شود باعث بروز احساس ترس می شود و این ترس سبب رفتارهای اجتنابی می شود، بر اساس این مدل یک پاسخ هیجانی مانند ترس یا اضطراب بدون اینکه عامل اسنادی دیگری در آن نقش واسطه را داشته باشد منجر به پیامدهای رفتاری مانند اجتناب می شود (4). لیرنا و همکارانش پس بررسی تعداد 274 دانشجوی پرستاری و پزشکی نشان دادند که 50 درصد دانشجویان اعتقادی مبنی بر غیر قابل درمان بودن بیماران مبتلا به اسکیزوفرنیا داشتند، 87 درصد آنها این بیماران خطرناک و تهاجمی می دانستند، 40 درصد دانشجویان در مورد مشارکت بیماران اسکیزوفرنیا در فعالیت های اجتماعی تردید داشتند، 95 درصد کمبود اطلاعات در مورد این بیماری را ابراز داشتند و 75 درصد تا بحال فردی مبتلا به اسکیزوفرنیا را ندیده بودند (8). در مطالعه ای که توسط چانگ و همکارانش نشان دادند دانشجویان که تمایلی برای تعامل با بیماران روانی ندارند و آنها را خطرناک فرض می کنند (9) و در یک مطالعه ژاپنی نشان دادند که 86/7 درصد از افراد به صورت پیش داورانه با بیماران روانی رفتار می کردند و از ارتباط با آنها گریزان بودند و 48 درصد از ایشان نگرش های منفی نسبت به بیماران روانی داشتند (10). در ایران فقط تعداد معدودی مطالعه درباره نگرش دانشجویان به بیماران روانی انجام شده است و مطالعه ای که به طور اختصاصی به اضطراب دانشجویان پرداخته باشد یافت نشد. با توجه به مطالبی که به آن اشاره شد، این مطالعه را برای بررسی میزان اضطراب دانشجویان پرستاری و برخی عوامل تاثیر گذار بر آن انجام دادیم تا قدمی در روشن تر شدن این مقوله برداریم.

مواد و روش ها

این مطالعه یک مطالعه توصیفی - تحلیلی بود که در آن تعداد 64 دانشجوی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی گلستان، که در سال 1388 دانشکده پرستاری مشغول به تحصیل بودند به روش نمونه گیری در دسترس وارد مطالعه شدند. دانشجویان با رضایت آگاهانه و اطلاع از اهداف مطالعه پرسشنامه های مورد استفاده برای جمع آوری داده ها را تکمیل کردند. ابزار تحقیق در این مطالعه یک پرسشنامه دو بخشی بود: الف) **پرسشنامه اطلاعات دموگرافیک** که اطلاعاتی از قبیل سن، جنس، رشته تحصیلی، قومیت و وضعیت تاهل را در بر می گرفت، و همچنین در این بخش سوالاتی در مورد سابقه حضور یک فرد مبتلا به بیماری روانی در خانواده، تجربه ارتباط نزدیک با یک فرد مبتلا به بیماری روانی، گذراندن کارآموزی در بخش روانپزشکی و سابقه اشتغال در بخش اعصاب و روان نیز پرسیده شد. ب) **مقیاس اضطراب بین فردی در برخورد با بیماران روانی**: این مقیاس یک پرسشنامه خود اجراست که دارای هفت عبارت است که بخشی از مقیاس انگ زنی به بیماران روانی دی (Day's Mental Illness Stigma) می باشد که توسط Emer Day در دانشگاه کانزاس ساخته شده است پاسخگو نظر خود را درباره میزان نگرانی و اضطراب در هنگام مواجهه با یک بیمار مبتلا به اختلال روانی را با مقیاس لیکرت 7 درجه ای، به صورت از کاملاً مخالف (نمره یک) تا کاملاً موافق (نمره هفت) بیان می کند. دامنه نمرات بین 7-49 می باشد که نمرات 7-17 اضطراب جزئی، 18-28 اضطراب خفیف، 29-39 اضطراب متوسط و 40-49 به عنوان اضطراب شدید در نظر گرفته می شود. این مقیاس در میان دانشجویان و جمعیت عمومی از اعتبار و پایایی بالایی برخوردار است مقدار آلفای کرونباخ آن 0/91 گزارش شده است (11). ما برای استفاده از این **ابزار، ابتدا** آن را از زبان انگلیسی به زبان فارسی کردیم و در مرحله بعد مجدداً توسط یک متخصص زبان انگلیسی از فارسی به انگلیسی برگردانده شده و نسخه حاصله با نسخه اصلی مقایسه شد و شکاف های موجود اصلاح شد، سپس این پرسشنامه پس از اعمال تغییرات انشایی لازم، **در بین 50** دانشجوی دانشکده پرستاری و مامایی توزیع شد که ضریب آلفای کرونباخ برای کل مقیاس 0/69 بدست آمد. داده ها توسط شاخص های آمار توصیفی، ضریب همبستگی اسپیرمن و آزمون تی مستقل و آنالیز واریانس در محیط نرم افزاری SPSS 16 تجزیه و تحلیل شد. سطح معنی داری برای کلیه آزمون ها در این مطالعه 0/05 در نظر گرفته شد.

یافته ها:

میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان $20/43 \pm 1/5$ بود و از بین آنها 43/8 درصد از دانشجویان پسر و 56/8 درصد از دانشجویان دختر بودند. از بین این نمونه (87/5%) 56 نفر مجرد بودند. 76/6 درصد از دانشجویان دارای سابقه کارآموزی در بخش روانپزشکی بودند و 68/8 درصد از ایشان نیز سابقه ای از رابطه نزدیک و دوستانه با بیماران روانی را (غیر از کارآموزی) گزارش کردند و تنها 7/9 درصد از نمونه در منزل خود مسئولیت نگهداری و مراقبت از یک بیمار مبتلا به اختلالات روانی را بر عهده داشتند (جدول شماره 1). به طور کلی 17/9 درصد از دانشجویان اضطراب شدید، 48/1 درصد اضطراب متوسط، 30/4 درصد اضطراب خفیف و 3/6 درصد اضطراب جزئی در برخورد با بیماران روانی داشتند (نمودار شماره 1) ضریب همبستگی اسپیرمن ارتباط معناداری را بین جنسیت دانشجویان و اضطراب بین فردی ایشان در برخورد با بیماران روانی نشان داد ($P < 0/05$) به این معنی که دختران در هنگام مواجهه با بیماران روانی

اضطراب بیشتری داشتند (جدول شماره 2) و آزمون تی مستقل نیز اختلاف میانگین نمرات اضطراب دانشجویان دختر و پسر را معنادار نشان دارد (جدول شماره 3). میانگین اضطراب دانشجویان دارای سابقه کارآموزی در بخش روانپزشکی بالاتر از دانشجویان فاقد این ویژگی بود و آزمون تی مستقل این اختلاف را معنادار نشان داد ($P < 0/05$). دانشجویانی که سابقه ای از ارتباط نزدیک با بیمار مبتلا به اختلالات روانی ذکر کرده بودند میانگین نمره اضطراب بین فردی پایین تری را در برخورد با بیماران روانی داشتند ولی این اختلاف در مقایسه با دانشجویانی که چنین رابطه ای را گزارش نکرده بودند، از نظر آماری معنادار نبود ($P > 0/05$). اختلاف میانگین نمرات اضطراب بین فردی دانشجویان مجرد و متاهل معنادار بود به این صورت که دانشجویان متاهل اضطراب بالاتری داشتند. بین نمرات اضطراب دانشجویان و تعداد سالهای سپری شده از تحصیل در رشته پرستاری، همبستگی معناداری وجود داشت ($P < 0/05$) (جدول شماره 2) و آزمون آنالیز واریانس اختلاف معناداری را بین مانگین اضطراب دانشجویان سال اول، دوم و سوم نشان داد و بر اساس آزمون تعقیبی (Post Hoc) شفه (Scheffe) این اختلاف به علت پایین بودن میانگین اضطراب دانشجویان سال اول بود (جدول شماره 4). سن، قومیت و سابقه مراقبت از بیمار روانی در منزل همبستگی با اضطراب بین فردی دانشجویان ارتباطی مشاهده نشد (جدول شماره 2) و این عدم معناداری با آزمون آنالیز واریانس در مورد قومیت دانشجویان و با آزمون تی مستقل در مورد سابقه دانشجویان از نظر سابقه مراقبت از بیمار روانی در منزل به اثبات رسید (جدول شماره 3 و 4)

بحث:

در مطالعه حاضر درصد قابل توجه ای از دانشجویان از اینکه با بیماران روانی روبرو شوند ترس و اضطراب داشتند و علت اصلی این اضطراب و ترس، نگرش هایی منفی مبنی بر خطرناک و غیر قابل پیش بینی بودن بیماران روانی می باشد. سجادی و همکارش (1381) نیز در مطالعه خود نشان دادند که 51/9 درصد از دانشجویان پزشکی در حوزه روابط اجتماعی با بیماران روانی نگرش منفی داشتند و 47/65 درصد حاضر نبودند با یک بیمار روانی همکاری داشته باشند، 27 درصد تمایلی به برقراری رابطه دوستی با بیماران روانی نداشتند. دختران ترس و اضطراب بیشتری در مقایسه با پسران داشتند و این اختلاف از نظر آماری معنادار بود و در این مورد یافته ها با مطالعه توکلی و همکاران در سال 1385 در بررسی مولفه های شناختی، هیجانی و رفتاری انگ زنی به بیماران روانی در بین کارورزان و کارآموزان پزشکی همخوانی داشت. در مطالعه سجادی ارتباطی بین جنسیت و نگرش های منفی نسبت به بیماران روانی وجود نداشت. در مطالعه سجادی و سالاری بین سن دانشجویان پزشکی و نگرش های منفی نسبت به بیماران (خطرناک و غیر قابل کنترل بودن) وجود داشت به این صورت که دانشجویان مسن تر نگرش بهتری داشتند و لی در مطالعه ما این رابطه معنادار نبود به نظر می رسد دلیل اصلی این عدم رابطه پایین بودن انحراف معیار سن دانشجویان می باشد. در این مطالعه دانشجویان سال بالاتر (دوم و سوم) نسبت به سال اولی ها اضطراب بالاتری داشتند و این ختلاف بین آنها معنادار بود ولی در مطالعه سجادی و سالاری با اینکه از نظر آماری این اختلاف معنادار نبوده، دانشجویان سال بالاتر نگرش های بهتری نسبت به بیماران داشتند. یک یافته ای که ما در این مطالعه رسیدیم این بود که دانشجویان دارای سابقه کارآموزی اضطراب بیشتری را تجربه کرده بودند و Ross و همکارانش نبود امکانات امنیتی کافی در بخش و عدم تناسب ساختار فیزیکی

بخش با بیماران روانپزشکی را از علل ترس و اضطراب در دانشجویان و پرستاران می دانند که به نظر ما نیز این مقوله در اضطراب دانشجویان ما بی تاثیر نبوده است. دانشجویانی سابقه ای از رابطه نزدیک و دوستانه با بیماران روانی را (غیر از کارآموزی) گزارش کرده بودند اضطراب پایین تری داشتند و این یافته نیز تا حدی مقوله اثر بخش های نا امن را در ایجاد اضطراب تأیید می کند.

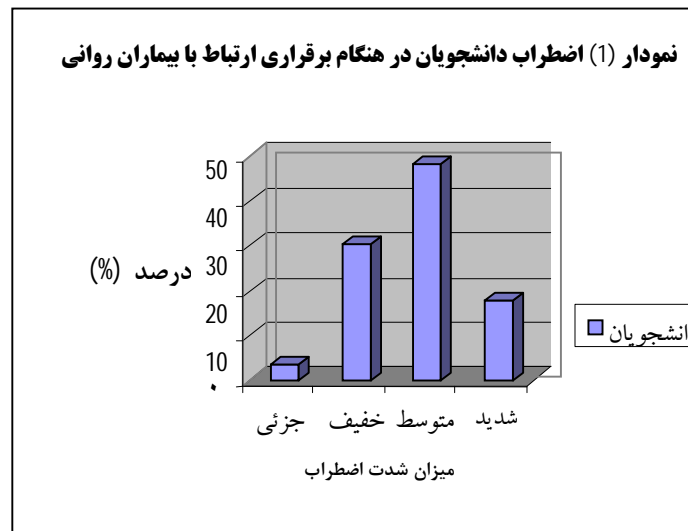
نتیجه گیری: بر اساس یافته های این مطالعه اضطراب دانشجویان به هنگام رویارویی با بیماران روانی قابل توجه است بنابراین اقدامات برنامه ریزی شده، مانند ملاقات های برنامه ریزی شده دانشجویان با بیماران روانی و برگزاری برنامه های آموزشی برای باورهای اشتباه در مورد این افراد ضروری به نظر می رسد.

جدول شماره 1: آزمون تی مستقل برای میانگین اضطراب در بین دانشجویان پرستاری

P-value	آماره t	انحراف معیار	میانگین	تعداد (%)	متغیر	
0/020	-4/42	8/97	29/26	28 (43/8%)	پسر	جنس
		7/91	34/73	36 (56/2%)	دختر	
0/008	-2/53	8/75	31/12	56 (87/5%)	مجرد	تاھل
		4/38	39/71	7 (12/15%)	متاھل	
0/015	2/63	6/73	37/08	14 (22/2%)	بلی	کارآموزی در بخش روانپزشکی
		8/96	30/81	49 (77/8%)	خیر	
0/093	-1/74	9/95	28/82	19 (30/2%)	بلی	ارتباط نزدیک با بیمار روانی
		8/01	33/60	44 (69/8%)	خیر	
0/673	0/463	11/64	34/75	5 (7/9%)	بلی	مراقبت از بیمار روانی در منزل
		8/64	32	58 (92/8%)	خیر	

جدول شماره 2: آنالیز واریانس یکطرفه برای مقایسه میانگین اضطراب دانشجویان پرستاری بر حسب سال تحصیلی و قومیت

P-value	آماره f	انحراف معیار	میانگین	تعداد	متغیر	
0/008	1/02	7/26	27/36	23 (35/9%)	اول	سال تحصیلی
		8/09	34/19	26 (40/6%)	دوم	
		8/64	34/13	15 (23/4%)	سوم	
0/366	5/24	8/26	33/02	34 (60/9%)	فارس	قومیت
		9/18	29/77	17 (26/6%)	ترکمن	
		7/6	30/28	7 (10/9%)	سایر	

منابع:

- 1- Namdar H, Rahmani A, Ebrahimi H. the effect of a skills training model on nursing students skills in communicating with mental patients. Iranian journal of medical education. 2008. 8(2). 323-331
- 2- Antai-Otong D. Nurse-client communication: a life span approach. Sudbury. Jone and Bartlett publisher. 2007. 3-4
- 3- McCann T.V. Lu S. Deegan J. Bachelor of nursing students' beliefs about prognosis and out comes for people with schizophrenia: A longitudinal study. International Journal of Mental Health Nursing (2009) 18, 72–79
- 4- Tavakoli S, Kaviani H, Sharifi V, Sadeghi M, Fotouhi A. examining cognitive, emotional and behavioral components of public stigma towards persons with mental illness. Advances in cognitive science. 2006. 8(2). 31-43
- 5- Wenzke KS, Trosbach J, Dietrich S, and Angermeyer MC. Experience of Stigmatization by Relatives of Patients with Obsessive Compulsive Disorder. Archives of Psychiatric Nursing. 18(3). 2004.88-96
- 6- Chien, HC,. Ku, CH,. Lu, RB,. Chu, H,. Tao, YH,. Chou, KR,. (2003) Effect of social skills training on improving social skills of patients with schizophrenia. Archive of psychiatric nursing, 17(5), 228-236
- 7- Ross C.A, Goldner E.M. Stigma, negative attitudes and discrimination towards mental illness within the nursing profession: a review of the literature. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 2009, 16, 558–567
- 8- Llerena A, Caceres MC, Peás-LLED EM. Schizophrenia stigma among medical and nursing undergraduates. Eur Psychiatry 2002; 17: 298-9
- 9- Chung K.E., Chen E.Y.H. & Liu C.S.M. (2001) University students, attitudes toward mental patients and psychiatric treatment. The International Journal of Social Psychiatry 2, 63–72.
- 10- Kukulu K. Ergun G. Stigmatization by nurses against schizophrenia in Turkey: a questionnaire survey. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, 2007, 14, 302–309
- 11- Day E, Edgren K, Eshleman A. Measuring Stigma toward Mental Illness: Development and Application of the Mental Illness Stigma Scale, Journal of Applied Social Psychology, 2007, 37, 10, pp. 2191–2219.

12- Sajjadi SAR, Salari H. A comparative study of medical students' attitudes toward mental illnesses. *Ofoogh-E-Danesh, Journal of Gonabad University of medical sciences and health services*. 2002. 1(8). 35-44

Abstract

Title: Nursing students anxiety in time of confronting with mentally ill patients

Introduction: nurses and nursing students as members of the psychiatric patients care team, have not enough incentive for the care of these patients and because of negative stereotypic beliefs and anxiety, they neglect some aspects of care those patients. So we decide to study of anxiety in nursing students in time of communicating with mentally ill patients.

Materials and Methods: In this descriptive study, 64 nursing students from Golestan University of Medical Sciences were selected via convenience sampling. Demographic information data sheet and interpersonal anxiety scale were used as questionnaire. Descriptive statistics, Spearman correlation coefficient, Mann-Whitney and Kruskal-Wallis test in SPSS 16 software environment were used for data analysis.

Results: Mean & standard deviation of Students' age was 43.20 ± 5.1 and 56.8 percent of them were female. Anxiety level in 17.9% of participants were severe and in 48.1% of subjects were moderate. Anxiety level had a statistically significant difference between male and female student. Students with clinical experience in psychiatric ward had lower level anxiety ($P < 0.05$).

Conclusion: Student's anxiety in time of communicating with mentally ill patients is considerable and we could alleviate the anxiety with regulated action such as early clinical involvement with psychiatric patients and special education

Key words: anxiety, students, nursing, [mental disorders](#)